

Psihotehnoloģijas tiesībaizsardzības iestāžu darbībā

Andrejs Vilks

Rīgas Stradiņa universitāte, Juridiskā fakultāte, Latvija

Ievads. Problēmas psihotehnoloģiju izmantošanā tiesībaizsardzības iestāžu darbībā izpēte ir saistīta, pirmkārt, ar jaunu noziedzīgo nodarījumu veidu, kā arī paņēmieni izmantošanu, veicot kriminālās aktivitātes. Ņemot vērā to, ka ir pieejami dažādu metodiku apraksti ar personu psihiskās ietekmēšanas paņēmieniem, kā arī ir izveidoti kursi individu psihiskajā ietekmēšanā, psihotehniskie paņēmieni tiek izmantoti, veicot krāpšanas, īpašuma zādzības, ļaunprātīgi izmantojot dienesta stāvokli u. c. Otrkārt, neskatoties uz jaunu tehnoloģiju plašo pieejamību, tiesību aizsardzības iestāžu darbībā tās tiek izmantotas nepilnīgi. Daudzos gadījumos tiesībaizsardzības struktūrās trūkst informācijas par šādām tehnoloģijām, to izmantošanas iespējām un to rezultativitāti noziedzīgo nodarījumu novēršanā un apkarošanā, identificējot nodarījumus izdarījušās personas, vācot lietiskos pierādījumus, kā arī veicot noziedznieku psihokorekciju.

Darba mērķis, materiāls un metodes. Pētnieciskā darba mērķis ir apzināt psihotehnoloģiju izmantošanas stāvokli un tendences, veicot noziedzīgos nodarījumus, kā arī šo tehnoloģiju izmantošanas iespējas tiesībsargājošajā darbībā. Izpētot psihotehnoloģiju izmantošanu kriminālajā praksē un tiesībaizsardzības iestāžu darbībā, būs nepieciešams izpētīt un apkopot kriminālprocesu materiālus, ārvalstu pētījumu rezultātus un pieredzi minētajā jomā, nacionālos un starptautiskos normatīvos aktus, kuri ir saistīti ar psihotehnoloģiju izmantošanu.

Ieskats problēmas izziņā. 2008. gadā Latvijas Policijas akadēmijā, Kriminālistikas katedrā tās vadītāja *Dr. habil. iur.* profesora A. Kavaliera vadībā tika sākota projekta izstrāde par noziegumu atklāšanu un nozīmīgas informācijas ieguvu, izmantojot hipnozi. Projekta sākuma etapā tika apzināta hipnozes izmantošana ārvalstu tiesiskajā praksē, hipnozes stāvoklī iegūtās informācijas izmantošana izmeklēšanas darbībās. Balstoties uz minētā pētījuma rezultātiem, ir paredzēts veikt sekojošu pētniecisko darbu: 1) izziņāt psihotehnoloģiju izmantošanu noziedzīgo nodarījumu plānošanā, kriminālo apdraudējumu objektu izvēlē, psihiskās ietekmes līdzekļu apzināšanā un izmantošanā attiecībā pret konkrētiem objektiem, kā arī materiālo un citu labumu iegūšana, izmantojot psihiskās manipulācijas resursus; 2) veikt psihotehnoloģisko iespēju apzināšanu un ārvalstu pieredzes izpēti noziedzīgo nodarījumu novēršanā, pārtraukšanā, aizdomās turamo personu aizturēšanā, vainīgo personu vainas pierādīšanā un noziegumu atklāšanā; 3) izstrādāt priekšlikumus tiesību aizsardzības iestāžu darbības efektivitātes paaugstināšanai, izmantojot modernās psihotehnoloģijas, tai skaitā nodrošinot konstruktīvu un pozitīvu saskarsmi, diagnosticējot riska grupas faktorus, kā arī sociālpsiholoģisko tipu un portretu konstruēšanu, stresa un psihotraumu novēršanu; 4) metodisko materiālu izstrāde psihotehnoloģiju izmantošanā tiesību aizsardzības iestāžu darbinieku izglītošanā un profesionālās kvalifikācijas celšanā, sagatavojot mācību materiālus, nodrošinot profesionāli psiholoģiskos treniņus, izstrādājot jaunus studiju kursus.

Secinājumi. Izstrādes rezultāti varētu palīdzēt līdzsvaroti attīstīt psihotehnoloģiju izmantošanu noziedzīgo nodarījumu atklāšanā un novēršanā, apzināt psihotehnoloģiju izmantošanu no medicīniskā aspekta, izstrādāt to lietošanas metodiku, kā arī pilnveidot sociālo politiku, uzlabojot tiesībaizsardzības iestāžu organizatorisko potenciālu. Pētījuma gaitā izstrādātos materiālus varētu izmantot jauno speciālistu izglītošanā (ārstu, juristu, psihologu, psihoterapeitu, sociālo darbinieku u. c.).